

Návrh na hodnotenie vplyvu výstavby horských dopravných zariadení na životné prostredie

Letná turistika, zimné športy a s nimi súvisiaca výstavba horských dopravných zariadení sú najsilnejšie faktory zmien životného prostredia vo vysokohorskej krajine. Jedným z najvýraznejších prejavov týchto zmien je deštrukcia pôdneho povrchu na lyžiarskych svahoch a turistických chodníkoch.

Nové zákony a nariadenia kladú pri zavádzaní do praxe zvýšené nároky na ich používateľov. I zákon o životnom prostredí č. 17/1992 Zb. prináša celý rad doteraz nepoužívaných pojmov, zásad a povinností pri ochrane a tvorbe životného prostredia. Všetkých „užívateľov krajiny“ zaujme najmä § 20 citovaného zákona – o posudzovaní vplyvov činností na životné prostredie, známy aj ako Environmental Impact Assessment – EIA. Každú novú stavbu, investíciu v krajine treba posúdiť z rôznych aspektov, napr. z hľadiska únosného zaťaženia územia ľudskou činnosťou, pri ktorom ešte nenastáva poškodenie životného prostredia (kvality ani kvantity jeho zložiek, funkcií ekosystémov, ekologickej stability územia a pod).

Zákon ukladá vypracovať štúdie hodnotenia týchto vplyvov. Posúdiť technické zámery a ich dopad na krajinu by malo byť úlohou expertných tímov zložených predovšetkým z ekológov, environmentalistov a iných prírodovedcov, ale aj technicky zameraných odborníkov v spolupráci s občanmi, ktorí sa v zmenených politicko-ekonomických podmienkach stávajú spolurozhodovateľmi o budúcom využití územia.

Štúdie by mali obsahovať alternatívne návrhy, ktoré sa stanú podkladom ďalšieho rozhodovania.

Medzi činnosti, ktoré podliehajú hodnoteniu vplyvov na životné prostredie v rámci tohto zákona, patrí aj výstavba lanoviek a vlekov a pochopiteľne, ďalšie na ne nadväzujúce aktivity – budovanie turistických chodníkov, lyžiarskych zjazdoviek a ostatných zariadení spojených s ich prevádzkou. Samotná výstavba lanových dráh nemusí mať negatívny dopad na životné prostredie. Ide skôr o ďalšie vyvolané vplyvy naň, napríklad v súvislosti so zvýšenou návštevnosťou danej lokality.

Kritériá hodnotenia by mali zohľadňovať a zahŕňať čo možno najkomplexnejšie údaje pre posúdenie antropickej činnosti na životné prostredie:

● *Krajinnoekologické podklady o území* – kritérium pre lokalizáciu plánovaných stavebných zámernov, ktoré môžu nejakým spôsobom obmedzovať – limitovať výstavbu horských dopravných zariadení:

– geologické, geomorfologické a pôdne pomery (topografická poloha, sklon a tvary reliéfu, výskyt výrazných terénnych

prvkov, geomorfologické procesy, ich intenzita a rýchlosť, vznik lavínových oblastí, absolútne a relatívne nadmorské výšky, orientácia reliéfu voči svetovým stranám, dĺžka spádových kriviek, inžiniersko-geologická stabilita svahov, odolnosť voči zvetrávaniu a odnosu, priebeh pôdno-deštruktívnych procesov a pod.),

– klimatické a hydrologické pomery (zrážky, vietor, teplota, výskyt inverzií, počet dní s teplotou pod 0°C, výška snehovej pokrývky, oslnenie a zatienenie reliéfu, vznik mrazových kotlov a pod.),

– biotické pomery (reálna vegetácia, výskyt vzácnych a ohrozených druhov, biotopy živočíšstva a pod.),

– socioekonomické údaje o krajine (blízkosť elektrovodov, predimenzovaná návštevnosť, rôzne ochranné pásma, výrub lesa, znečistené ovzdušie a pod.).

● *Dopady navrhovanej stavby na životné prostredie i na ďalšie hodnotové orientácie – prognóza navrhovaných zmien v krajine:*

– dopad na abioticko-biotické zložky krajiny (reliéfovo-substrátové pomery, vodu, ovzdušie, flóru a faunu),

– dopad na prírodné zdroje, ochranu prírody a prvky systému ekologickej stability (narušenie významných vodných a pôdných zdrojov, chránených území, zníženie stability biocentier a pod.),

– dopad na zdravotný a psychosomatický stav obyvateľstva (vytvorenie oblastí s priaznivým dopadom na zdravotný a duševný stav obyvateľstva, bezpečnosť prevádzky a pod.),





- dopad na percepciu, estetický vzhľad, kultúrne hodnoty prostredia a pod. (narušenie výhľadov výstavbou zariadení, architektonické stvárnenie objektov, ničenie kultúrnych pamiatok kvôli výstavbe zariadení, vytvorenie nových výhľadov na krajinu a pod.),

- komplexné pôsobenie všetkých negatívnych faktorov na životné prostredie (zvýšenie návštevnosti, narušenie ekologickej únosnosti krajiny, zvýšenie zraniteľnosti biotopov, narušenie stability svahov a pod.).

Predovšetkým narušenie vegetačného krytu v extrémnych podmienkach citlivo reaguje na prírodné, ale aj antropické podnety, a tým sa stáva zraniteľnejším. Napríklad počas jarného lyžovania, keď je snehová pokrývka veľmi znížená a cez deň sa roztápa, silne trpí nielen rozbahnený povrch zjazdoviek, ale sa aj mechanicky poškodzujú kosodreviny a bylinno – trávny porast.

V našich podmienkach sme si zatiaľ ešte celkom nezvykli na určité obmedzenia, regulatívy, ktoré by mali usmerňovať napríklad nadmernú návštevnosť. K účinným opatreniam by patrilo napr. budovanie menších rozptýlených rekreačno–športových areálov.

Návrh na hodnotenie vplyvu výstavby horských dopravných zariadení na životné prostredie je zameraný predovšetkým na posúdenie možných negatívnych dopadov, najmä počas stavebných prác. Je dôležité poznať ich, aby sa v krajine predišlo nepriaznivým procesom, zachovala sa rozmanitosť prírodných foriem, prirodzené funkcie a väzby. To je zmyslom nového zákona a pripravovaných manuálov na jeho naplnenie.

Tatiana Hrnčiarová

Autori

- Ing. Ludmila Bínová, CSc.**, Ústav pro životní prostředí, Středisko pro problematiku péče o krajinu, Lidická 25, 602 00 Brno
- RNDr. Jan Čeřovský, CSc.**, IUCN, Český ústav ochrany přírody, Slezská 9, 120 29 Praha 2
- RNDr. Ján Drdoš, CSc.**, Geografický ústav SAV, Štefánikova 49, 814 73 Bratislava
- RNDr. Tatiana Hrnčiarová, CSc.**, Ústav krajinej ekológie SAV, Štefánikova 3, 814 99 Bratislava
- RNDr. Mikuláš Huba, CSc.**, Geografický ústav SAV, Štefánikova 49, 814 73 Bratislava
- Ing. Peter Jančura**, Slovenský útvár územného rozvoja a architektúry, Nám. Š. Moyzesa 7, 975 90 Banská Bystrica
- Prof. RNDr. Jan Jeník, CSc.**, Katedra botaniky UK, Benátská 2, 128 01 Praha 2
- RNDr. Viliam Klescht, MŽP SR**, odbor ochrany prírody a krajiny, Hlboká 2, 812 33 Bratislava
- RNDr. Peter Krchnák, CSc.**, Katedra spoločenských vied TU, Masarykova 24, 969 53 Zvolen
- Ing. arch. Jiří Löw**, Konsorcium Löw a spol., Masná 34, 656 13 Brno,
- RNDr. Štefan Maglocký, CSc.**, Botanický ústav SAV, Sienkiewiczova 1, 842 23 Bratislava
- Doc. Ing. Miroslav Matrka, DrSc.**, Sukova 2052, 530 02 Pardubice

- Ing. Štefan Mihálik**, Za Sokolovňou 1, 811 04 Bratislava
- RNDr. Milena Mozyeová**, Ústav krajinej ekológie SAV, Štefánikova 3, 814 99 Bratislava
- PhDr. Libor Musil, CSc.**, Katedra sociologie, sociální politiky a práce FF Masarykovy univerzity, Arne Nováka 1, 660 88 Brno
- PhDr. Zuzana Palovičová, CSc.**, Filozofický ústav SAV, Hviezdoslavovo nám. 10, 811 02 Bratislava
- RNDr. Václav Petříček**, Český ústav ochrany přírody, Slezská 9, 120 29 Praha 2
- RNDr. Milan Rivola, MŽP ČR**, odbor ochrany přírody, Kodaňská 10, 100 10 Praha 10
- Ing. Vlastimil Rusek**, Katedra ochrany ŽP, Vysoká škola chemicko–technologická, Nám. čs. legií 565, 532 10 Pardubice
- RNDr. Helena Ružičková, CSc.**, Ústav krajinej ekológie SAV, Štefánikova 3, 814 99 Bratislava
- Ing. Dušan Slávik**, Správa Chránenej krajinej oblasti Poľana, Hurbanova 20, 960 01 Zvolen
- PhDr. Eva Smolková, CSc.**, Filozofický ústav SAV, Hviezdoslavovo nám. 10, 811 02 Bratislava
- RNDr. Peter Tremboš**, Katedra fyzickej geografie, Prírodovedecká fakulta UK, Mlynská dolina, 842 15 Bratislava

Autori fotografií

1. s. obálky – **M. Tesák**
2. s. obálky – **D. Zachar**
4. s. obálky – **M. Tesák**
- s. 6, 9 – **M. Círanová**
- s. 8, 12, 13 – **J. Čeřovský**
- s. 10, 18 – **P. Macháček**
- s. 14 – **M. Hojová**
- s. 16, 18 – **Š. Pčola**
- s. 16, 17, 18, 19 – **Š. Michálik**
- s. 18 – **V. Klescht**
- s. 28, 29 – **D. Slávik**
- s. 30, 32 – **H. Ružičková**
- s. 37 – **J. Kocourková**
- s. 49 – **T. Hrnčiarová**
- s. 52 – **archív redakcie**
- kresby – **L. Dolán**

Na zostavení monotematickej časti čísla sa zúčastnili **prof. RNDr. Jan Jeník, CSc.** a **Ing. Milan Janík**